משמיה דר' עקיבא בר יוסף כוותיה אמר רב אשי ומאי קושיא דלמא להא מילתא בר מזליה הוא אלא אמר רב אשי תדע דאמר גברא רבה מילתא ומתאמרא הלכה למשה מסיני כוותיה [א]ודלמא כסומא בארובה ולאו טעם (א) יהיב א"ר יוחנן מיום שחרב בית המקדש ניטלה נבואה מן הנביאים וניתנה לשוטים ולתינוקות לשוטים מאי היא כי הא דמר בר רב אשי דהוה קאי ברסתקא דמחוזא שמעיה לההוא שוטה דקאמר ריש מתיבתא דמליך (ב) במתא מחסיא טביומי חתים אמר מאן חתים טביומי ברבנן אנא שמע מינה לדידי קיימא לי שעתא קם אתא אדאתא אימנו רבנן לאותביה לרב אחא מדפתי ברישא כיון דשמעי דאתא [ב]שדור זוגא דרבנן לגביה לאימלוכי ביה (ג) עכביה הדר שדור זוגא דרבנן אחרינא עכביה גביה עד דמלו בי עשרה כיון דמלו בי עשרה פתח הוא ותנא ודרש לפי שאין פותחין בכלה פחות מעשרה קרי רב אחא אנפשיה [ג]כל המריעין לו לא במהרה מטיבין לו וכל המטיבין לו לא במהרה מריעין לו תנוקת מאי היא כי הא דבת רב חסדא הוה יתבה בכנפיה דאבוה הוו יתבי קמיה רבא ורמי בר חמא אמר לה מאן מינייהו בעית אמרה ליה תרוייהו אמר רבא ואנא בתרא (ד) א"ר אבדימי דמן חיפה קודם [ד]שיאכל אדם וישתה יש לו שתי לבבות לאחר שאוכל ושותה אין לו אלא לב אחד שנאמר [1]איש נבוב ילבב וכתיב [2]נבוב לוחות ומתרגמינן חליל לוחין אמר רב הונא בריה דרב יהושע הרגיל ביין אפי' לבו אטום כבתולה יין מפקחו שנאמר [3]ותירוש ינובב בתולות: אמר רב הונא ברי' דרב יהושע [א]פשיטא חלק בכור וחלק פשוט יהבינן ליה [ה]אחד מצרא יבם מאי אמר אביי היא היא מ"ט בכור קרייה רחמנא רבא אמר [ב]אמר קרא [4]והיה הבכור הוייתו כבכור ואין חלוקתו כבכור ההוא דזבן ארעא אמצרא דבי [ו]נשיה כי קא פלגו א"ל פליגו לי אמצראי [ז]אמר רבה [ג]כגון זה כופין על מדת סדום מתקיף לה רב יוסף [ד]אמרי ליה אחי [ה]מעלינן ליה עלויא כי נכסי דבי בר מריון והלכתא כרב יוסף תרי ארעתא אתרי נגרי אמר רבה כגון זה כופין על מדת סדום מתקיף לה רב יוסף זמנין דהאי מדויל והאי לא מדויל והלכתא כרב יוסף תרתי (ה) אחד נגרא א"ר יוסף [ה]כגון זה כופין על מדת סדום מתקיף לה אביי מצי אמר בעינא דאפיש אריסי והלכתא כרב יוסף אפושי (ו) לאו מילתא היא

חד

משמיה דרבי עקיבא כוותיה. וליכא למימר בני חד מזלא נינהו שהרי ר"ע מכס ממנו הרבה: **ולאו טעמא קאמר.** במילתיה וכיון דאמר טעמא אין זה כסומא שמכוון לירד בארובה במקרה בעלמא אלא סברת הלב היא הבאה לו כנבואה וזכה להסכים להלכה למשה מסיני: **כריסתקא.** שוק רשות הרבים: **דמליך.** השתא במתא מחסיא שעתיד להיות ראש הישיבה עכשיו: **טביומי חתים.** כשחותם באיגרת חותם שמו טביומי: **קיימא לי שעתא.** מזל: **שדרו זוגא דרבנן לגביה.** דמר בר רב אשי: **לאימלוכי ביה.** ליטול עצה ורשות להמליך את רב אחא: **פתח ותנא.** דרשה ונעשה ראש הישיבה: **כל המריעין לו כו'.** כלומר הואיל ונדחה השעה לא ימליכוני עוד: **איש נבוב.** כשהוא חלול בלא כרס מלאה: **ילבב.** כמה לבבות שאינו מסכים לדעת שלמה: **ינובב בתולות.** לב אטום כבתולות עושה נבוב וחלול: **פשיטא חלק בכור וחלק פשוט.** שני חלקין שהבכור נוטל אחד משום בכורה ואחד משום פשיטות יהבינן ליה אחד מצרא זו אצל זו שהרי שניהן חלקו הן והרי הן כחלק אחד: **יבם מאי.** המייבם את אשת אחיו דקם תחתיו לנחלה ונוטל שני חלקים מאי מי מלו אמרי ליה הואיל ומכח אחרינא קאתי לא יהבי להו (ז) ניהליה אחד מצרא זו אצל זו אי לאו מעליתא גבן בדמי: **הבכור אשר תלד.** גבי יבם קמשתעי דמלוה בגדול לייבם אשר תלד פרט לאיילונית והכי מדרש קרא יבמה יבא עליה וגו' והיה הבכור איזה מן היבמין יבא עליה הבכור אשר תלד וכגון שהיבמה בת וולדות היא פרט לאיילונית: **דזבן ארעא אמצרא דבי נשא.** קנה קרקע אצל שדה אביו: **כי מטא למיפלג.** עם אחיו בנכסי אביו: **על מדת סדום.** זה נהנה וזה לא חסר: **אמרו אחי מעלינן ליה עילוי.** לנו היא משובחת כקרקעותיו של בר מריון שהיו מעולות ומשתבחא הא דרב יוסף בשדה (ח) בעל שיכולין לומר פעמים שזו מתברכת משאר השדות: **תרי ארעתא אתרי נגרי.** אם בית השלחין היא ויש לשני אחין לחלוק שתי שדות לכל אחת יש לה יאור להשקות ממנו וזה קנה שדה אצל (ט) האחד מהן ורוצה שיתן אחיו זו הסמוכה לשלו: **כגון זו כופין.** דהא לקרקע השניה גם היא יש לה יאור להשקות ממנו: **האי מדויל והאי לא מדויל.** דרך היאורים לייבש כשנהר (י) שם נמשכין ממנו מתמעט לפעמים שזה יבש וזה אינו יבש ואומר לו טול חלקך בשמיהם דלאו מדת סדום היא או תן לנו עילוי בדמי: **תרתי.** ארעתא יש להם לחלוק על חד נגרא ואחד מהן קנה קרקע אצל האחת: **כופין על מדת סדום.** דכיון דלחד נגרא נינהו שתיהן שוות: **ניחא** לי לאפושי אריסי. טוב לי שיהא לך שתי שדות אחת מכאן ואחת מכאן (י) ואחת לי באמצע כדי שתרבה לך אריסין ותהא שדה שלי משתמרת יפה:

חד

כל המריעין לו לא במהרה מטיבין לו. ובשילהי מרובה (ב"ק דף פ: ושם ד"ה לעולם) דקאמר רב אחא גופיה לעולם אין מטיבין לו איכא למימר דמתחל' אמר לא במהרה מטיבין שהיה מצפה שיחזירוהו לגדולתו וכשראה שלא החזירוהו שוב אמר לעולם אין מטיבין לו: **חלק** בכור וחלק פשוט יהבינן ליה אחד מצרא. כדנפקא לן ביש נוחלין (לקמן דף קכג.) מדכתיב פי שנים מקיש חלק בכורה לחלק פשוט: **אמיצרא** דבי נשי. אית דגרס בתר הכי אמרי אחוותא א"כ בי נשיה היינו חמיו ולא היו לחמיו בנים כי אם בנות ואית דגרס אמרי אחי א"כ בי נשיה היינו אביו [ועי' תוס' שבת כג: ד"ה דבי נשא]: **כגון** זה כופין על מדת סדום. תימה לר"י לרבה אמאי איצטריך קרא בבכור דיהבינן ליה אחד מצרא ואומר ר"י לפי שלא נתן לו (כ) כח הכתוב אלא כב' אחיו ואילו היו שני אחיו רוצים להשתתף לא כפינן לשלישי לתת להם חלק ביחד ועוד דבכור מתנה קרייה רחמנא כדאמר ביש נוחלין (שם) דכתיב לתת לו פי שנים ואין לכוף את הנותן ולאביי נמי אי לאו דקרייה רחמנא בכור ה"א יקום על שם אחיו כאילו הוא ואחיו קיימין ור"י בר"א מפרש דהא דאמר רבה כופין לא מדין תורה קאמר דבדין היה יכול למחות שכנגדו דאיכא קפידא ברומות כדאמר בכמה דוכתין ועוד הא דכופין על מדת סדום בזה נהנה וזה לא חסר היינו בשכבר דר באחר חבירו שאינו מעלה לו שכר [א]אבל הא פשיטא שיכול למחות בו שלא יכנס לדור בביתו אפי' באחר דלא קיימא לאגרא וגברא דלא עביד למיגר דהוה זה (ט)נהנה וזה לא חסר אלא מתקנת חכמים קאמר הכא דכופין והשתא אין להקשות כלל אמאי איצטריך קרא בבכור: **מעלינן** ליה כנכסי דבר מריון. פירש הקונטרס בשדה הבעל (ל) שיכולים לומר שפעמים מתברכת משאר שדות וכתרתי ארעתא אתרי נגרי לא שייך למימר מעלינן כיון שצריך להשקות ואין מתברכת זו יותר מזו ואין נראה דגם אותם שצריך להשקות מתברכת אחת מהם פעמים יותר שאחת לוקה בשידפון ואחת אינה לוקה ופר"ת מעלינן כנכסי דבר מריון לא ניתן לך זכות שיש לנו בשדה זו אם לא בדמים יקרים כמו בני מריון שהיו עשירים ולא היו מוכרים קרקעותיהם אלא בדמים יקרים ותרתי ארעתא אתרי נגרי לא קאי אעובדא דההוא גברא אלא מילתא באנפי נפשיה כלומר שתי שדות שיש לכל אחד נגר ורוצה האחד שיחלקו כל אחת לשתים שיקח חצי שדה זו וחצי שדה זו אמר רבה כופין על מדת סדום ויטול כל (מ) שדה שלם כדי שיהא לכל אחד חלק אחד מצרא וכן יש לפרש תרתי ארעתא אחד נגרא שהנגר מפסיק בין שתי השדות ואם יחלקו כל שדה לשתים לא יהיה חלקו אחד מצרא והשתא בהני לא שייך למימר מעלינן כנכסי דבי בר מריון דלאו אם האחד רוצה לחלוק לעשרים נאמר שיחלקו משום מעלינן ולשון מעלינן נמי אינו מתיישב לפ"ה:

עין משפט נר מצוה

קטו א ב מיי' פי"ב מהל' שכנים הל"ב סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קעד סעיף ב': קטז ג ד ה מיי' שם הל"א טוש"ע שם ס"א:

◆

מוסף רש"י

יהבינן ליה אחד מצרא. שני חלקים יטול במקום אחד כחלק פשוט שהוא חלק אחד ונוטל במקום אחד, ונפקא מינה דכל מקום שנפל לו הגורל לחלק פשוט, יטול שם כלא גורל חלק בכורה, ואם הם שני אחין ושלש שדות לא יפילו שלשה גורלות, שנים לבכור ואחד לפשוט, שהרי אם יפיל חלק הפשוט בשדה אמצעי לא יתכן כן, דאם כן נוטל הבכור בשני מקומות, אלא שני גורלות יפילו ויטילום על שני שדות החיצונות ולאיזה שיעלה לבכור יקח ויטול גם האמצעי שאצלו עמו (רשב"ם לקמן קכג.). מדת סדום. שלי שלי (עירובין מט.) לא היו עושין טובה (כתובות קג:) אין מהנה לחבירו אע"פ שאין חסר נכך כלום (רשב"ם לקמן נט.) כדתנן (אבות פ"ה מ"י) האומר שלי שלי שלך שלך זו מדה בינונית ויש אומרים זו מדת סדום (לקמן קסח.).

◆

רבינו גרשום

ברבא לפי שכשחורשין את הקרקע בתחלה מחמת שהיא קשה צריכה יותר מיום אחד וברבא אינה צריכה שני ימים שלמין ונמצא שמפסיד בעל השדה מט' שעות ולמעלה ואי דדו יומא לרבא לא הוי חד יומא בין חרישה וזריעה ובפחות מגיא ומשתכח דקא מפסיד. איבעית אימא כי דדו יומא כרבא ודקשיא לך לא הוי יומא וזרעא דפחות מיום בגיא הא לא קשיא דכריב ותני ותנא אחריתי דבין ב' כריבות צריך (ב' ימים שלמין) [יום א' שלם] ואיבעית אימא כי דדו יומא וזרעא ודקשיא לך הא הוי תרי יומי כרבא הא לא קשיא בהרורי ארץ הרים ודרשים שקשה היא ביותר ואיכא מלאכה לתרי יומי. וכן יקבלו חביריו מרבי: דוולא כלומר אם יש להם לחלוק שדה בור שצריך להשקותו בכל שעה מאריתא דדלאי כלומר בכמה יש בה באותה שדה דין חלוקה. אמר (רב יוסף) [רב נחמן] בי דאלו יומא אם יש באותה חלוקה שדה כשיעור שהפועל יש לו מלאכה כל היום לדלות מן המים ולהשקותו לכל חלק וחלק יחלוקו ואם לאו לא יחלוקו שלא ימצא אדם שישכור לו לחצי היום ונמצא שמפסיד: פדיסא. שדה גפנים: מנת בכרם. חלק: אין אלו אלא דברי נביאות. כלומר דבר זה שאתה אומר ג' קבין לכל אחד ולא אמרת טעמא מאי ג' קבין אי לאו כדי' או מה' כלומר משום הכי מיחזי כנביאות דלית בה טעמא. ליא דברי נביאות כלומר דברים הללו עיקר כנביאות. אם סבר לו ג' בעל מנת בכרם כמה צריך למכור לו הואיל שהכרמים ביזל. תלת אציאתא. כלומר ג' שורות שבכל אחת י"ג גפנים כדי שיעור שפועל יכול לחפור תחתיהן ביום אחד: וניתנה לחכמים. מכלל דנביא מעיקרא לאו חכם ואטו חכם לא נביא הוא כלומר מי היה נביא כי אם חכם: ונביא לבב חכמה. כלומר לנביא יש לו לב החכם דעדיף מיניה: תדע דחכם עדיף מנביא. משום גברא רבא מלתא. כלומר שאומר חכם הלכה מדעתו על בורייה ועל עיקרה כמפי השמועה ואותה הלכה נאמרה משמיה דגברא רבה כוותיה ששמעה מפי השמועה דהא נביא לא מצי למימר נבואה כי אם מפי הגבורה וזה אומרה מדעתו אלמא דעדיף הוא: מאי קושיה. מאי ראייה דמייתית דילמא תרווייהו הני גברי רברביא בני חדא מזלא נינהו משום הכי אמר האי כגף האי. אע"ג דלא שמיעא ליה ולאו נביאות הוא: ג) אלא דלא. תדע דהכי איכא למימר דנביאות הוא וליכא למימר דחד מזלא [illegible]

מסורת הש"ס

א) [נדה כ:], ב) [צ"ל שדור], ג) ב"ק פ:, ד) ס"א שאכל פי' ושתה פי', ה) [לקמן קכד.], ו) [פי' סמוך לשדה של חמיו ולא היה לחמיו בנים כי אם בנות. ערוך ועי' תוס' דכתא ד"ה אמיצרא], ז) [לקמן נט. קסח. עירובין מט. כתובות קג.], ח) [צ"ל שהם], ט) צ"ל לא נהנה רש"ב.

◆

תורה אור השלם

1 ואיש נבוב ילבב ועיר פרא אדם יולד: איוב יא יב
2 נבוב לחת תעשה אתו כאשר הראה אתך בהר כן יעשו: שמות כז ח
3 כי מה טובו ומה יפיו דגן בחורים ותירוש ינובב בתלות: זכריה ט יז
4 והיה הבכור אשר תלד יקום על שם אחיו המת ולא ימחה שמו מישראל: דברים כה ו

◆

גליון הש"ס

גמרא מעלי' ליה עלויא. עיין פ"ו משנה ח' דדמאי בפירוש הרמב"ם: תוס' ד"ה כגון בר"ה אבל הא פשיטא שיכול למחות בו. עיין לקמן דף נט ע"ב ברשב"ם ד"ה אמאי שלו לא בגישו:

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' ולאו טעם קאמר א"ר יוחנן: (ב) שם דמליך השתא במתא מחסיא: (ג) שם לאימלוכי ביה עכבינהו הדר שדור וכו' עכבינהו גביה עד: (ד) שם ולאו בתרא וכן הוה א"ר אבדימי: (ה) שם תרתי ארעתא אחד נגרא: (ו) שם אפושי אריסי לאו מילתא היא: (ז) רש"י ד"ה יבם וכו' לא יהבי להו ניהליך אחד וכו' מעלית גבן בדמי: (ח) ד"ה אמרו וכו' בשדה בית הבעל: (ט) ד"ה תרי וכו' אצל אחת מהן ורוצה שיתן אחיו לו: (י) ד"ה ניחא וכו' ואחת מכאן כדי שתרבה כצ"ל ותיבות ואחת באמצע נמחק: (כ) תוס' ד"ה כגון וכו' שלא נתן לו הכתוב כח אלא: (ל) ד"ה מעלינן וכו' בשדה הבעל ואיידי שיכולים: (מ) בא"ד ויטול כל אחד שדה שלם:

◆

רבינו גרשום (המשך)

ליה גבי הדדי בחד מיצרא או לא משמע במשו דבכור הוא ולא יהבי' ליה בחד מיצרא. אביי אמר היא היא דשקיל נמי בחד מיצר דבכור קרייה רחמנא והיה הבכור אשר תלד ודרשי' לי' הבכור מצוה בגדול הלכך דיניה כבכור ואחד מיצר יהבינן ליה. הוייתו כבכור ליטול ב' חלקים ולא חלוקתו כבכור ליטול שניהן במיצר אחד: אמצרא דבי נשא. סמוך לשדה אחר של חמיו ולא היו לו לחמיו בנים כי אם בנות ומת חמיו והניח קרקעותיו לבנותיו אמר האי הבו לאשתי [illegible]

[illegible]

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones

Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 - contact@torah-box.com